

Regels omzeilen in belang van het kind?

Ondanks de strenge nationale en internationale regelgeving komen nog steeds misstanden voor bij adopties. Medio april van dit jaar ontstond bijvoorbeeld hevige commotie in Nederlandse adoptiekringen omdat de Telegraaf meldde dat een adoptie vanuit Colombia kinderroof zou blijken te zijn. Volgens betrokken vergunninghouder Wereldkinderen kon daar echter geen sprake van zijn. Wel klopte het dat in Colombia soms kinderen voor adoptie in aanmerking komen van wie de ouders uit de ouderlijke macht zijn gezet. Aan de hand van enkele voorbeelden uit de juridische praktijk beschrijft advocaat Vera Kidjan hoe gecompliceerd het kan zijn om de regels toe te passen in combinatie met het belang van het kind.

Tekst Vera Kidjan

Bij daadwerkelijke misstanden gaat het vaak in de eerste plaats om praktijken waarbij kinderen op illegale wijze beschikbaar worden gesteld voor adoptie. Het kan gaan om het ontvoeren van kinderen door een misdaadorganisatie, maar ook om het onder druk zetten of misleiden van de ouders, waardoor ze hun kind afstaan voor adoptie. Daarnaast zijn er situaties waarin aspirant-adoptieouders gebruikmaken van valse documenten.

Dat illegale adoptie (zie kader over gebruik van deze term) mensenhandel kan zijn, wordt in steeds meer internationale verdragen aanvaard. Een eerste aanzet hiertoe was het Facultatief Protocol bij het Verdrag

inzake de rechten van het kind. Met betrekking tot de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie wordt volgens dit verdrag verstaan "iedere handeling of transactie waarbij een kind wordt overgedragen door een persoon of groep van personen aan een andere persoon of groep van personen tegen betaling of een andere vorm van vergoeding". De verkoop van kinderen wordt in dit verdrag alleen strafbaar gesteld in geval van uitbuiting of als het kind, specifiek bij adoptie, wordt overgedragen aan een tussenpersoon met onrechtmatig verkregen toestemming.

Ook in het Verdrag van de Raad van Europa ter bestrijding van mensen-

handel wordt aandacht besteed aan illegale adoptie. In de definitie van het begrip mensenhandel die in artikel 4 van dit verdrag wordt gegeven vormt uitbuiting een belangrijk element. In het verklarend rapport bij het verdrag staat dat ook illegale adoptie een vorm van uitbuiting is, vergelijkbaar met slavernij, zoals omschreven in artikel 1d van het Aanvullend Verdrag tot afschaffing van slavernij, slavenhandel en met slavernij vergelijkbare praktijken.

Binnenlandse adoptie

Het Nederlandse adoptieproces kan worden omzeild door draagmoederschap, een familierechtelijke erkenning of een buitenlandse adoptie die legaal is in het land waar het kind is

geadopteerd maar die niet in Nederland wordt erkend. Over dit laatste ging het in een zaak die in 2006 aan de rechter werd voorgelegd. Een kind geboren in China uit onbekende ouders was opgenomen in een weeshuis. De adoptiemoeder was van Chinese afkomst waardoor een binnenlandse adoptie mogelijk werd. De adoptievader was Nederlander.

Door de plaatselijke autoriteit in China werd de adoptie van het kind uitgesproken. In de Chinese uitspraak was vastgelegd dat de adoptie van het minderjarige kind, afkomstig uit een weeshuis, voldeed aan de eisen van de adoptiewet van de Volksrepubliek China. Een en ander was nog eens bevestigd in een 'Notarial Certificate of Adoption' dat door de Nederlandse ambassade in China was gelegaliseerd. Het kind werd door de adoptiemoeder in China verzorgd in afwachting van toestemming van de Nederlandse Immigratie- en Naturalisatiedienst voor verblijf in Nederland als adoptiekind. De adoptiemoeder was in verband met haar eigen bedrijf de helft van de tijd in

Nederland en de andere helft in China, om de drie maanden reisde zij heen en weer tussen China en Nederland. Anderhalf jaar na de Chinese adoptie verleende de Immigratie- en Naturalisatiedienst toestemming, waardoor het kind legaal naar Nederland kon reizen. Het kind kreeg een verblijfsvergunning met het oog op een Nederlandse adoptie, maar kwam dus naar Nederland zonder een beginseltoestemming.

Buitenlandse adoptieuitspraken kunnen direct door een ambtenaar van de burgerlijke stand worden inge-

schreven indien het Haags Adoptieverdrag van toepassing is of indien is voldaan aan de voorwaarden in art. 10:108 van het Burgerlijk Wetboek (vóór 1 januari 2012, art. 6 van de Wet conflictenrecht adoptie). Voor deze adopties is geen bevestiging van de Nederlandse rechter nodig.

Beginseltoestemming

Het betrof hier echter een binnenlandse Chinese adoptie waardoor het Haags Adoptieverdrag niet van toepassing was en (destijds) ook niet de Wet conflictenrecht adoptie. Hierdoor moest de burgerlijke stand de zaak voorleggen aan de rechter. De burgerlijke stand presenteerde de Chinese adoptie bij wijze van 'hamerstuk' aan de rechter. De Raad voor de Kinderbescherming was het hiermee niet eens

omdat de adoptieouders niet beschikten over een beginseltoestemming.

De rechter constateerde dat de Chinese procedure geen onregelmatigheden vertoonde. De rechter gaf ook aan dat uit de toelichting op het Haags Adoptieverdrag is af te leiden dat, ingeval niet aan alle vereisten van het verdrag is voldaan, aan de rechter wordt overgelaten of hij een adoptie niettemin voor erkenning in aanmerking wil laten komen, waarbij uiteindelijk het belang van het kind bepalend is. De erkenning van de Chinese adoptie was in het belang van het adoptiekind.

Prof. mr. P. Vlaardingenbroek was het eens met de zienswijze van de Raad voor de Kinderbescherming. Hij schreef in zijn noot bij deze uitspraak: "Illegale kinderadoptie moet worden voorkomen. Adoptie is een mogelijkheid om het leven van een kind – op juridische legale weg – volledig te veranderen. Alle banden van het kind met zijn oorspronkelijke ouders en familie worden doorgesneden, daarvoor in de plaats krijgt het kind nieuwe ouders. Toch blijkt dat het recht machteloos staat als mensen het recht in eigen hand nemen en de Nederlandse overheid en Raad voor de Kinderbescherming voor een fait accompli stellen. Zelfdoeners in adoptieland moeten daarom zeer kritisch bejegend worden, hoe altruïstisch en

nobel hun actie om een kind naar Nederland te halen en zelf op te voeden ook is, terwijl het kind in het thuisland een onzekere en waarschijnlijk veel slechtere toekomst had gehad. Doordat men over het algemeen de door de zelfdoeners veroorzaakte situatie in stand laat, blijkt dat het loont om 'buiten de officiële paden' te gaan. (...)

Mijns inziens zullen landen veel terughoudender moeten zijn met het uitspreken van een adoptie door buitenlandse adoptieouders als die ouders geen officiële beginseltoestemming kunnen laten zien. Het zou toch bekend moeten zijn dat het Haags Adoptieverdrag procedureel zaken beter wil doen verlopen en illegale kinderhandel enzovoort wil voorkomen. Mij komt de opstelling van de Raad voor de Kinderbescherming als kritische hoeder van het belang van het kind zeer sympathiek toe, hoe triest dat ook voor de aspirant-adoptieouders moge zijn."

Ik leid hieruit af dat Vlaardingenbroek een adoptie die legaal is in het land waar het kind is geadopteerd maar die niet in Nederland wordt erkend, aanmerkt als een illegale adoptie. Dat vind ik te kort door de bocht. Wanneer er sprake is van een adoptie die is uitgesproken conform de regelgeving van het land waar het kind is geadopteerd maar die niet in Nederland kan worden erkend, terwijl de adoptieouders gedurende de procedure te goeder trouw zijn, kan mijns inziens niet worden gesproken van een illegale adoptie. Voor het beschreven geval uit 2006 zou ik de term 'illegale adoptie' niet hanteren.

Geboorteakte

Uit de strafpraktijk blijkt dat het erg lastig is om een illegale adoptie in een bewezen verklaring met strafrechtelijke gevolgen te lezen. De Hoge Raad bijvoorbeeld oordeelde op 31 januari 2012 in een strafzaak dat het omzeilen van de verplichte procedures voor een interlandelijke adoptie niet zonder meer met zich meebrengt dat er sprake is van onttrekking aan het wettig gezag in strafrechtelijke zin. In deze zaak ging het om een Nederlandse vrouw die in 2006 tijdens een verblijf in de Filipijnen een baby kreeg van een onbekende Filipijnse vrouw die haar duidelijk maakte niet voor haar kind te kunnen zorgen. De Nederlandse vrouw liet een Filipijnse geboorteakte opmaken waarin stond dat zij de biologische moeder was van het kind. Daarna reisde zij met het kind naar Nederland.

In een andere recente strafzaak waarover de rechtbank in maart van dit jaar oordeelde, ging het om een kind dat in Brazilië op grond van een binnenlandse adoptie werd geadopteerd. Na de adoptie werd een Braziliaanse geboorteakte opgesteld met vermelding van de [toegevoegd:]Nederlandse adoptieouders als ouders. De adoptieouders namen het kind mee naar Nederland en probeerden de geboorteakte in te laten schrijven in de gemeentelijke basisadministratie. Zij hadden geen beginseltoestemming

Over de term 'illegale adoptie'

Volgens de vereniging van volwassen geadopteerden United Adoptees International (UAI) bestaat een illegale adoptie niet: "Meer dan eens duikt de term 'illegale adoptie' op in de media en rapporten over adoptie. Maar illegale adoptie bestaat niet. Adoptie houdt per definitie in dat het een juridisch legaal proces is. Indien adopties niet zijn 'verkregen' via de daarvoor bestaande procedures is er sprake van kinderontvoering en/of kinderhandel, welke beide strafbaar zijn", aldus UAI.

Met alle respect voor het standpunt van UAI, hanteer ik voor het gemak en de leesbaarheid in dit artikel toch de term 'illegale adoptie'.

en waren zich er waarschijnlijk van bewust dat zij de Nederlandse adoptieregels omzeilden.

De inschrijving werd geweigerd en de adoptieouders werden strafrechtelijk vervolgd. De Rotterdamse strafrechter verklaarde niet bewezen dat hier sprake was van een valselijk opgemaakte geboorteakte die onjuistheden of afwijkingen van de waarheid bevatte. Voor dit feit volgde een vrijspraak. Wel werd de adoptieouders een geldboete van 2400 euro opgelegd omdat was bewezen dat zij in strijd met de Wet opnemings buitenlandse kinderen ter adoptie (Wobka) handelden. Hiertoe overwoog de rechtbank dat blijkens de Memorie van Toelichting het vereiste van een krachtens de wet te verlenen beginseltoestemming niet alleen voor het overbrengen van een kind naar Nederland met het oog op adoptie in Nederland gold, maar ook voor het overbrengen naar Nederland van een reeds in het buitenland geadopteerd kind. "Er dient eerst te worden beschikt over een beginseltoestemming, voordat een adoptieprocedure in het buitenland mag worden gestart." Daaruit volgt dat de zinsnede 'opnemen met het oog op adoptie' niet zo strikt dient te worden geïnterpreteerd dat hieronder niet zou vallen de situatie dat reeds in het buitenland is geadopteerd, voordat het kind naar Nederland is overgebracht. Uit de vrijspraak ten aanzien van de Braziliaanse geboorteakte kan voorzichtig worden afgeleid dat van een 'illegale' adoptie geen sprake is geweest.

Adoptiecritici

De zaak van het Filipijnse adoptie-

kind waarover de Hoge Raad zich 31 januari 2012 heeft uitgelaten, is koren op de molen van adoptiecritici die pleiten voor aanscherping van de Nederlandse wetgeving. Jammer dat zij zaken zoals beoordeeld door de Hoge Raad in 2012 als voorbeeld gebruiken en daarbij niet tevens betrekken gevallen zoals de door mij omschreven binnenlandse Chinese adoptie. De critici houden mijns inziens te weinig rekening met het feit dat burgers tegenwoordig niet meer blijven wonen in het land waar zij zijn geboren, maar zich tijdens hun leven zullen vestigen in diverse landen. Dit zal in de toekomst eerder toenemen. Het logische gevolg hiervan is dat de Nederlandse overheid zich geconfronteerd ziet met andere rechtsstelsels en wetten die niet altijd overeenkomen met het Nederlandse rechtssysteem en de Nederlandse manier van probleembestrijding. Het ongenueanceerd niet accepteren van beslissingen die in andere landen zijn genomen en het aanscherpen van de Nederlandse regelgeving om ervoor te zorgen dat de Nederlandse regels worden nagevolgd, zal deze trend niet keren. Je kunt niet een juiste adoptie uitsluitend toetsen aan het wel of niet hebben van een beginseltoestemming. Steeds moeten alle feiten worden bestudeerd om tot een weloverwogen conclusie te komen. Dat is adoptie in het beste belang van het kind.

Mr. Vera Kidjan is werkzaam bij Everaert Advocaten in Amsterdam. Heeft u juridische vragen over adoptie, e-mail deze dan naar haar: kidjan@everaert.nl of bel: 020-7523217.